

ЗАВМЧАЈ

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ И ПОУКУ.

Број 6.

У НОВОМЕ САДУ 5. ФЕБРУАРА 1878.

Год. I.

Љубав у браку.

НОВЕЛА.

(Н а с т а в а к.)

23. августа.

Предложим Марији, да се мало прођемо, да видимо и стран свет. Она и тако још не беше нигде а и сам се зажелих мало промене. Путовање свежи и душу и тело, нове, до сад невиђене слике побуђују у нами нове идеје, искуство нам се богати и чула нам се оштре. Људски обичаји остају нам свагда најзанимљивији предмет: људске тежње, људски рад, људске наде буде у нами жељу, да присвојимо себи, што нам се чини, да је лепо и zgodно, и многе наше навике постају нам или практичне или смешне, ако нам се даје прилика, да их сравнимо са навикама осталога света. Бадава, човек учи од човека.

Кад опазих Маријину радост, њезино искрено и невино уживање, у мени се тек онда разигра срце од задовољства, што погодих можда давнашњу жељу њезину.

— „Задовољна сам свачим,“ рече ми, „што год држиш за добро јер све, што си до сад учинио, слагало се са мојим уверењем. Па кад ћемо на пут?“

— „За осам дана. Можеш ли се спремити за то време?“

гло, „можемо одмах сутра. Држим, да је најбоље понети што мање ствари на пут. И мени би сметале многе кутије, као год и теби.“

— „Добро. Да углавимо пут. Шта ми слиш, да останемо два три дана у Пешти, осам дана у Бечу, да се за тим спустимо јужним влаком у Трст, да видимо море, Мирамаре. Можемо затим у Млетке, па ако нам се свиди и дубље у Италију, у вековечни Рим. Или би радије ишла у Немачку, у Швајцарску?“

— „Не, не! Срце ме вуче у Италију, где је све живље и ватреније; где је зора руменија и сунце топлије; где се људи у певању надмећу са тицама, јер им ведро небо ствара ведрину душу и ведри расположеја.“

— „Тако је Марија!“ рекох чисто угрејан од њезина одушевљења, „хајмо дакле у постојбину песништва!“

9 септембра.

Ево нас у Бечу. У Пешти се бависмо два дана, видесмо, што се дало видети: музеј, Будим, варошки луг. Ја никад нисам марио за Пештом, па ми чисто пријатно беше, што и Марија једва чекаше, да је оставимо у

У даљини сам тек увидео, како сам се научио на своју жену, па ако се не варам, и њојзи је тако исто. Код куће су нам ипак рођаци и познаници; али у страноме свету нема тога, те се приближе и они земљаци, који се једва упознаше, а камо ли муж и жена. Марија, истина, не спомиње то никад, али све њезино понашање уверава ме, да сам ипак погодио. Никад ми не хтеде пустити руку, приљубила ми се као јагњешце, а ја сам се чисто поносио тиме, што има на свету душе, која ме се држи и која има у мени поверења.

Врло ме је пријатно дирнуло, што Марија пази на све. Бадава, ми мушки ипак не видимо свакоме предмету праву вредност, женска је нужна, да нам обрати пажњу на какву појаву, коју би или превидели или би нам се чинила незнатна. Али њихово нежно осећање и углађенији укусу провиди и у маленкостима лепу страну. Многе бечке знаменитости видео сам сад први пут. Чисто ми је срамота, да признам то, али за време ђаковања нема се увек каде, да се гледи, шта је вредно видети. Ту се одлаже и одлаже, док у једаред не дође време, да ваља оставити и науку и весеље и Беч, какав је дању и какав је ноћу.

Често, пролазећи кроз улице, показивао сам Марији она места, где сам се провађао кад кад добро, кад кад хрђаво; причао јој о разним познанствима. Тако јој баш данас показивах кавану, у којој сам се, у своје време удварао касирци, па још додам, да беше врло лепа.

— „Та да,“ рече ми смешећи се, „такви сте сви. Док смо још девојке, удварате нам се, а доцније нам само набрајате врлине и махне.“

— „То од мене још ниси чула никад.“

— „Нисам до сад. Шта више, ти сасвим и ћутиш о томе. Нити ми хвалиш врлине, ако их имам, нити ми кудиш махне...“

— „Ако их имаш“, додам нагло. Марија обори очи и ми прекидосмо разговор о томе.

11. септембра.

Ноћ је у велико. Марија спава у другој соби а ја сам наслонио уснијано чело на руку и гледим на улицу. Волим ноћ; кад се чује тихо шуштање, које пролази кроз њу, кад се слију уједно разни звуци: човечији гласови и коради, из даљине топот коња, кад нам куће прече прав изглед те нам се

којега на тебе гледе вечите звезде! Небо те вуче горе, те људске гласове држиш за анђеоско шапутање.

Ноћ је увек била од велика утицаја на мене а камо ли још данас, кад ми се даде прилика, да опет видим „Фауста.“

Марији беше трагедија та са свим непозната. Гледао сам на њојзи постепени утицај — беше очарана и морадох јој обећати, да ћу јој набавити „Фауста.“

Фауст јој се боље допао као научењак, него као љубавник и ван првих појава, кад се Фауст упознао са Маргитом, чисто је радије слушала његове научне дијалогe са Мефистофелом, него обмахњивање му сироте и невине девојке. Мефистофел јој беше чисто милији од Фауста: „бар има правца и начела,“ рече, „али Фауст, у вечитоме колебању, ко ћега разумете!“ Па тек Маргита!

— „Фауст је слика човечанства,“ рекох јој, „које нечему тежи, али с тим осећањем, да не може никад доћи до свога идеала. Сећаш се зар његових речи, како вели да му у грудма станују две душе, да једна тежи небу, вишем, идеалу а друга се граби земаљскога ужитка, реалнога. Па та вечита борба је узрок његовоме незадовољству и колебању.“

— „Али зашто упропасти Маргиту?“ запитала ме Марија.

— „Немој кривити њега. Грешник је само онај, који намерно греши а Фауст је грешник без своје воље. Кад је опазио Маргиту, чинило му се, да је дошао близу своме идеалу, те је онда употребио све, да и дође до њега. Али му она друга душа не даде, да се веже земнога уживања, да се веже онога, до чега се може доћи — а Маргита је земаљско чедо. Он тежи све даље и даље у недоглед, и неће никад доћи до своје мете јер такве нема, она је производ његова генија и нестаће је у ономе тренутку, кад нестане и њега самога.“

— „Он ипак није љубио Маргиту, он је само мислио да је љуби, те је варао себе самог.“

— „Немој заборавити,“ одговорих јој, „да је Фауст при уговарању рекао Мефистофелу, да се посвећује заносу, бономе уживању. У тим речма имаш сав програм његове будућности, у њима лежи начело његовога уживања, правац његових идеја. Он знаде шта рече, јер осећаше, да не може доћи до своје замишљене мете. Бадава му Мефистофел црта тако примамљиво свет! Фа

дава, Фауст тражи хотимице незадовољство и — чисто бих рекао — да је задовољан у своме незадовољству.“

— „Сирота Маргита!“ уздахне Марија. „Она га је искрено љубила. Шта јој и остаде

друго, него да полуди. Тешко девојци, која осећа и љуби!“

— „Тебе је дирнула јако Маргитина судбина, да прекинемо разговор.“

(Наставиће се).

Крај стуба слободе.

(Наставак.)

Победа народна над краљевством била је потпуна, ал' су многе тавне пеге узмутиле ту победу. Под ударцима народним рушила се палата, скиптар и круна краљевска, ал' су под тим ударцима падале и многе невине жртве, које се немогоше из смртног загрљаја отргнути ни најплеменитијим веледушјем и узвишеним милосрђем. У светини се пробудила жеђ за крви људском, а та је на престо довела ужас и трепет. Тиме се почео да отвара амбиз, који је прогутао не само краља и круну, него на послетку и саму револуцију.

Што се тим путем пошло, томе је много допринео сам двор. Колебање краљево било је не само грешно, но у таким приликама и погубно. Марија Антоанета у сретним данима више је грешила од свога мужа. У несрећи нак била је она одважна, достојанствена и пуна љубави за свога мужа. Те врлине осигуравају јој добар спомен. Да је од ње зависило, она неби палату своју без борбе напустила, нити своје верне приврженике изложила гњеву и освети народној. Подносила је судбину своју са осећањем и свести, да је краљица, која је сретнијих дана проживила.

И крајева сестра Јелисавета улива поштовање и саучешће. Она се молила богу, кад је краљ јео и пио у законодавној скупштини. У болу своме није помишљала на себе, колико на горку судбину свога брата. Слободу и револуцију није разумевала ни схваћала. Које чудо, што јој је онда брат дражији био од народа и његових тежња? Све, што се у скупштини развијало пред њезиним очима, то јој је страшно срцу и непојмљиво памети било.

*

Као што се Људевит XVI. колебао између апсолутизма и уставности, тако се и законодавна скупштина колебала између устава и револуције, између монархије и републике. С тога је морала и она поћи краљевим трагом. Учествовала је у делу понижења круне саме, коју не беше кадра ни разлупати, ни учврстити. Нова варошка власт

у Паризу предводила је покрет, она је била победилац, и тако је владавина пала у њезине руке. Законодавна скупштина имала је да бира: или да пропадне с краљем заједно, или да заповести победиоцеве увије у плашт законски. На улици је одлучена борба, са улице се заповедало у скупштину. Под таким притиском скупштина је ове закључке донела:

„Француски се народ позива, да народни конвент створи.

Глава извршне власти скида се привремено са управе; поднеће се предлог, који се тиче васпитања престолног наследника.

Крајева плата се неће више исплаћивати.

Краљ с породицом остаће у здању законодавне скупштине, док се Париз не умири; палата Луксенбург опремиће се, где ће краљ под грађанском стражом моћи становати.“

Кад се у скупштини гласало о томе, краљ се окренуо једном посланику, који је близу његове ложе седио, па му је ово рекао: „Што ви ту радите, то није баш веома уставно.“ Тон, којим је то исказао није одговарао свечаности оног тренутка. „То је истина,“ одговорио му је исти посланик. „али то је једини пут, да се ваш живот спасе.“

*

Ти скупштински закључци не задовољише победиоце, и неуспоставише углед законодавства, него га још већма ослабише. Краља с породицом не одведоше у палату Луксембург, него у затвор у Танпл. Краљевом сину не наименоваше учитеља. То несретно дете доби место тога на скоро неког занатлију за свог васпитача.

Законодавна је скупштина вазда по један корак заостајала иза оног, што је захтевао дух времена. Да је место суспензије уклонила краљевство и поставила републиканску владавину, то би од користи било и по саму скупштину, по народ и јавну сигурност, па би добродошло и самом краљу, којег је спаси хтела.

Те полутанске мере огледаху се и при саставу нове владе. Она три жирондистичка министра, које је краљ отпустио, беху на ново повраћени на своја места. Уз Роланда и другове му ушли су у министарство ови: Лебрип, за министарство спољних послова, Монж за бродарство и Дантон за правду. Дантон је једини имао моћ у рукама, јер је располагао са новом власти у Паризу. Жирондисте се радоваше, што имају већину у министарском савету. Али у револуционарном добу гласови се не броје, него мере. Дантонов глас превагнуо је све остале. У крилу новог министарства били су жирондисте изиграни као и у пређашњем с том разликом, што их је тада Димурје издао краљевству, а сада Дантон тероризму. Доцкан увидеше ти људи, да је изанђало краљевство за народ и слободу мање опасно, него ли ужас и трепет, који је поникао из крила очајности.

Париска комуна прописивала је законодавној скупштини закључке, које је ова имала донети. Већина се посланика погнула под тај нови јарам. По целој Француској клицало се на глас о догађајима од 10. августа. И сама се војска напослетку приклонила новом поретку. Димурје преузеде заповедништво над војском. Револуционарни изасланици улише духа одушевљења и републике у војнике. Лафајет умаче с ђенералним штабом. Хтеде у Америку, али га Аустријанци заробише и дуго година повлачише из једне тамнице у другу.

*

Дантон је у свези с париским комуном спремао велики државни удар. Комуна је захтевала, да се образује ратни суд, који ће сумарно судити народним непријатељима и дворским присталицама. Законодавна скупштина извршила је ту заповест. Морале закључити, да се државни заточеници у Орлеану пренесу у Париз. У једној седници искао је Дантон овлашћење, да сме преметачину подузети по кућама париских становника. И то се одобрило. Кад су бубњеви по париским улицама задобовали, престао је од једаред живот у тој големој вароши, као да је све изумрло. Улице беху празне. Само се чуо шушањ од прозора и врата, које укућани журно затвараше, као да се општи какав непријатељ приближавао. Свеза између престонице и унутрашњости била је прекинута. Цела је варош била заробљеник, чији се удови придр-

жавају, док се истражује и везује. Док је на улицама мртва тишина била, дотле се по кућама са ужасом ишчекивало, шта ће да буде. Нико није унапред знао, еда ли ће при преметачини бити крив или невин, еда ће отргнут бити од својих милих и драгих.

Ако се код кога нашло какво оружје, које се није пријавило, то је сумњу навлачило и водило под оптужбу. Ма какав знак ројалистички, печат, или дугме са краљевским грбом, каква слика, писмо од избеглог пријатеља или сродника, све је то могло смрт донети. Непријатељ, сусед или слуга могао је оптужбу подићи. Сваки је тражио најтамнији кутић у подруму, на тавану или у зиду, да скрије оно, што нехтеде да види истражна комисија. Кад су комесари закуцали на врати, онда је застало дисање.

Пет хиљада сумњивих лица одведено је за једну ноћ из њихових кућа. Половицу су опет пустили на слободу, остале су вргли у тамницу. По вароши се већ почело проносити, каква ће судбина да снађе те несретне жртве. По секцијама се саветовало о смрти њиховој. „Тамнице се морају испразнити, да неостане ни један издајник за нама, кад ми на границу измаширамо!“ Ту су лозинку бацили Мара и Дантон међ светину, коју је требало zgodним речима приправити и опријатељити са злочиним.

*

Робеспјер је у то доба гледао, шта се збива. Уплив његов у комуни био је тада још слаб, да би могао спречити Дантона. Робеспјер се тада више у застору држао

У то су време живили у заједници Робеспјер и млади Сен-Жист, који је тада још непознат био али је пратио догађаје мирном и непоколебимом лођиком, при којом се срце скамени као сустав и постане грозно као апстракција. Политика је њему била борба на живот и смрт, где су побеђени били жртве. Робеспјер и Сен-Жист 2. септембра око 11 сахата ноћу оду из јакобинског клуба; и телом и душом били су уморени са бурних дебата тога дана којем ће да сљедује онако страшна ноћ.

Сен-Жист је становао у некој малој гостионицикој соби, не далеко од Робеспјеровог стана. Како се Робеспјер у разговору с њиме удубио у мисли, то пође у његов стан, да продуже разговор. Сен-Жист поче скидати своје руво на столицу и спремати се да легне. — „Шта чиниш, море, ти?“ питаше га Робеспјер. — „Хоћу да легнем у постељу,“

„Шта ти беш оваке
ли да спаваш!“ одговори Робеспјер, „зар
чујеш звоно на узбуну? Зар незнаш, да
ова ноћ можда бити последња за хиљаде
ди који сад, кад ти хоћеш да заспиш, још
ве, а који ће бити лешине, кад се ти про-
иш!“ — „На жалост тако је!“ рече Сен-
ист, „знам, да ће ове ноћи бити многи по-
јани, жао ми је и волео би, да сам доста
ан, па да умерим грчеве друштва, које
бори између слободе и смрти; али, ко
ја? На онда, без икаква друга обзира, ти
у пријатељи наших идеја, који ће се ове
жртвовати! Лаку ноћ.“ После тога заспи.
Сутра дан у зору пробуди се Сен-Жист
иде Робеспјера у својој соби, где час
а, час се на прозор образом наслони, и
ебу горе погледа, час прислушкује на жа-
на улици. „Шта те је тако рано овамо
ело?“ запитаће Робеспјера. — „Шта ме
довело?“ одговори: „зар мислиш, да сам
ово дошао?“ — „Шта!“ рече Сен-Жист,
ниси ни спавао?“ — „Спавао!“ одго-
и Робеспјер, „спавало! Док стотина убијца
аду жртава убијаше и док је чиста или
иста крв као вода текла у слапове?...
не,“ дода Робеспјер са потмулим гласом
ардонским смешењем, „не, ја нисам спа-
ја сам бдио, као прикор или као зло-
; да, био сам тако слаб, те нисам спавао,
Дантон, он је спавао.“

*

2. септембра отпочело је крвопролије и
варење, које је комуна удесила. Око три
та по подне петора кола, пуна попова,
возила су их из једне тамнице у другу.
ештене убијце нападну их на путу и по-
већином, а остале одвуку у тамницу.
је био само почетак ужасне и жалосне
те, која се почела одигравати скоро у
исто време по свима тамницама пари-
. У тамници су прозивали затворенике

по листи пред такозвани суд и ту их на смрт
осуђивали. Ако се рекло: „à la force“, т. ј.
у тамницу la force, то је значило смрт. Мало
их је ослобођено и то овим речима: „Нека
се пусти на слободу.“

Са швајцарском гардом, која је краљеву
палату бранила, одпочело је мрцварење. Ма-
љар, председник тог крвавог суда, судио је
свима на један мах. „Ви сте 10. августа
убијали народ“, рекао им је; „народ тражи
освете. Вас ће одвести у la force“. — „Ми-
лост, милост!“ преклињаху војници и падаше
на колена. — „Није реч овде о умирању“,
одговара им Маљар, „него само о томе да
вас у другу тамницу одведу. Можда ћете бити
помиловани на другом ком месту“. Ал' Швај-
царци су већ чули с поља вику светине, која
је њихову смрт захтевала. — „Што нас за-
варавате!“ говорише, „знамо врло добро, да
само треба на ова врата да изиђемо, па да
нас смрт погоди.“ При тим речима отвори
један касапин врата у пола, показиваше пр-
стом на Швајцарце и говораше: „Напред,
напред, одважите се брзо! Народ постаје
нестрпљив!“ Кад то видеше Швајцарци, по-
вукоше се од ужаса у гомилу и завапише:
„Томе се мора једном краја учинити“, рече
један од судија. „Напред, ко ће први да и-
зиђе?“ — „Добро дакле, ја ћу“, рече један
млад официр, висока стаса и јуначка погледа.
„Ја ћу пример да дам. Покажите ми врата.
Куда ћу?“

Врата се отворише. Часник тај баца ше-
шир, довикне „збогом остајте“ својим дру-
говима и прекорачи преко прага. На пољу
га дочечаше бајонети од намештених убијца.
За њима дођоше сто и педесет његових дру-
гова. Сви попадале као на касапници. Ле-
шине се немогоше доста брзо одвући; него
их на две стране од дворишта претрпаваху
да направе места за оне, који су требали
погинути.

(Наставиће се)

З о р а.

Пуца зора са Босфора,
Кроз силну се крвцу диже,
Бесни вали црна мора
Из обала искочише,
Као да би пресећ' хтели,
Што с' севера синци смели,
Сусрет' зраку полетили
Сјајну зору поздравили,
Која веће пет стотина,

Пет стотина злих година
Црни Балкан непоздрави',
Гит' се тамо људма јави!

Али шта је диву море,
Шта л' врлетне горде горе?
Силно море он преплови',
А по гори соколови,
До плава се неба вију

С висина се мрав'ма смију
Што им пута закрилише
И богазе загатише.
Па по газе ситне мраве
А са њима подлост даве,
Која мучки корен гризе
Дива тако да подгризе.

Свити зора, са Босфора —
С минарета одозгора
Полумесец бледи пада,
Сунца немож, да надв'лада. —
У ноћ црну оде журно,
Крвав оде, оде бурно
Као да би себе клео,
Тако себе што ј' занео. —
Из зракова крст се диже

С њиме светлост ближе, ближе,
С њом слобода патницима
Нови живот родовима.

Дивна зоро! Сјајни зраци!
Ко пред вама да с' не баци
На земљицу црну доле! —
Ви однесите страшне доле.
Ко у души да не поје.
Небу дигне молбе своје!
Ко да брата заборави,
Што поврати живот прави! —
Храмови ће поницати
Звона јасна загудати,
Славу богу, хвалу брату,
За ту многу жртву дату.

Прича о првом човеку.

НОВЕЛА АДОЛФА ВИЛБРАНТА.

У соби је била необична тишина, али ипак није била друштву тешка ни неугодна, јер су се ту искупили све сами познаници. Него је било баш и доба за тишину, за ћутање, а то је доба кад се дели дан и ноћ. Друштво је седило у про-страној, дубокој, доста мрачној соби, што је излазила на ходник; кроз отворена врата долазио је мирис из баште, који је чисто успављивао човеку дух. У неком пријатном заносу и задовољству, што га осећа човек кад се у лето почне хватати сумрак, седило је друштво тихо у полу-кругу око домаћице.

Најозбиљнија је изгледала мала Ханријета, домаћичина ћерка од својих четрнаест година. Била је то права безазлена швигарица, несташна враголанка и мудрица са паметним очима. Насло-нила је главу на обе руке и набрала је чело и обрве, као да премишља о бесмртности душе. На један пут прекиде њен јасни глас ту велику тишину. Као да је сама у соби, рече као за се:

Чудан ли је мајмун светац,
Још ако је мој праотац.

— Од куд та појезија? запита стари господин П., најстарији домаћи пријатељ, па се као и остали насмеја грохотом.

— То сам ја сама певала! одговори она хладно.

— Честитам!

— Хвала.

Домаћица (од које мала Ханријета има онако паметне очи) узне реч с осмехом на лицу: Јутрос је питала њезиног учитеља о пореклу човековом, па је на своје чудо дознала да је човек чиста

од неког прамајмуна, кога сада више нем-јој никако не иде у главу, те једнако рази-о томе.

— Па отуд тај сакати стих! рече госпо-

— Ја вас молим да опростите мојој ки-

— Је ли? поче опет девојче и метну-руку на П—ово раме. Верујеш ли ти, горила *) твој и мој праотац?

— Драга моја Ханријето, рече г. П.; тога питања на дан твога венчања, па онда казати, шта мислим о њему.

— То мени ништа не вреди, јер се ја никад удавати.

— Ти си дакле мало мајмунче, јер то риш по твојој старијој сестри.

Госпођица Павлина — а то је баш т-рија сестра — хтеде нешто да одговори, рече ништа; она само устаде и гледаше отворена врата у башту.

— Кад сам ја мајмунче, као што си приметити — поче опет премудра Ханријета онда се више не могу сумњати о свом по-Ми смо се дакле пре много тисућа год-мислим наше претке и праоце — пужали вима и брали воће и орахе?

— Па то ти још и сада чиниш! одгов-

— Прошло је за мене време пужања!

— Онда ти честитам, што си постала ком. То је значајан моменат! — Но ип-мала евина ћерко, јако вређало твоје ч-достојанство, кад би на један пут на том њем небу, у које се твоја сестра тако за-

ало написано великим златним писменима: да по заповести творчевој, целом свету свечано е на знање, да је човечанство постало од не-веома чудноватог, рукатог, длакавог, репатог даровитог мајмуна, што наличи на човека и живи на дрвима! И да се тај веома чудно-даровити мајмун кроз хиљаде година, с ко-на на колено, мало по мало, али непрекидно вијао, преображавао и оплеменио, па да је тако неко дотерао, да његов потомак, девојче од че-наест година, које се по својој леној матери е Ханријета, са ципелама на ногама, са ру-частим лицем и мудрим философским челом и на столици и препире се са паметним љу-а о тајанственом створењу човека! Би ли те једило, мила Ханријето?

— Мене? А за што? То је баш веома заним-во за мене! одговори Ханријета. Ја сам увек пила да имам мајмуна.

Господин П. климну главом озбиљно, као да у том питању на чисто са Ханријетом. Он се ене старијој, ради које је управо и говорио: а ви, Павлино?

— Ја?

Госпођица Павлина окрену се у пола к њему рече: Шта ја о том држим? — Ја држим, да то све узето или сувише високо, или — су-не ниско; па изволите сад бирати.

— Добро, али како ви то мислите?

— Не знам каква би ту велика свеза посто-а између — како оно рекосте — рукатог, дла-вог, неразборитог мајмуна, који живи по др-ма, и човека, који тежи за идеалима, у кога је де пуно љубави, који има неуморан дух, који а свести и Бога; — као што рекох, ја то не разумем.

— Можда бисте ипак разумели — кад би вам доказало.

— Доказујте ви само; ја вам неверујем. Шекс-ров и Рафаелов праотац гадни мајмун, што се си и клиби! Кад слушам Бетовнове компози-је, зар да онда помишљам на мајмунско дречање? Мала Ханријета насмеја се грохотом: Страх је, а не знам сама, за што. Но, чика-Фридо-не, рече окренув се, што ви тако ћутите као пивени? Та ви сте управо научењак међу нама; то ви не кажете што?

Господин, што га је Ханријета звала чика-фридолином, седио је до сад ћутећи за њом и ведао замишљено у паркетирани патос. — Ја? Ја и немам свога мишљења о тој ствари, рече другљивим осмехом.

— Још немате? Но, онда је томе већ крајње време! рече враголаста мудрица и управи поглед на ћелаву му главу.

— Опет ми ваља молити за опроштење за моју несташну ћерку, прекиде је домаћица. Ти неваљалицо!

— Пустите је само нека говори, рече чика-Фридолин. Она и онако говори оно, што и сам мислим и осећам.

— У осталом, за што ви нећете да кажете своје мишљење? Ви сте свакако више мислили о том питању, него ми сви скупа. Ви, који живите у науци —

— Зар ви не знате за моју судбину, мило-стива госпођо? Научењаци веле, да сам сувише песник; а песници, да сам сувише научењак. Како ћу да говорим о овом тешком спорном питању? Помислите само, шта ће рећи странке! Мајмуни ће рећи, да сам сувише човек; а људи, да сам сувише мајмун.

Госпођица Павлина, која је гледала говорника са стране, окрене се од њега као да се нашла увређена.

— Молим вас, не говорите тако досетљиво и завијено, рече домаћица, него нам реците искрено шта мислите.

— Био бих вам досадан, верујте! — Али знате ли шта? Допустите ми, да вам приповедим једну причу. Догађај, о коме ћу вам причати, десио се тако рећи мени самом. А тиме би учинили услугу и малој Ханријети.

— Да, да, причајте нам! повиче швигарица. Сад ћемо чути од чика-Фридолина једну од оних чудноватих прича, из којих човек не може да буде паметан. Ала ће то бити дивно!

— Догађај се „тако рећи“ вама десио? Шта ће то да значи? запита Павлина.

Господин П. се насмеши, па рече: То ће опет бити каква гатка.

— Можда и гатка, одговори чика-Фридолин озбиљно. За тим упре опет очи у спод, као да ће тамо да чита своју причу.

— Немојте само нас женске чинити љубопи-тљивијима, него што смо, рече домаћица, него нам приповедите ту гатку, што сте је доживили.

— Е па добро; сад ћу да приповедам. Молим вас, немојте још доносити свећу, јер ето сад на-стаје месечина. За моју причу видно је доста. Ево почињем.

ЖИЖАЖ.

Књижевне белешке.

У овом броју нашег листа почињемо новелу „Прича о првом човеку.“ Писао је познат и даровит новелиста немачки Вилбраит, који се оженио чувеном глумицом Баудијевом и којој је посветио књигу ону, у којој је речена новела изишла на јавност. Нећемо тајну унапред да издајемо, само толико кажемо, да ће се свима допасти док је само ушчитају.

Из уметности.

(Из глумовања Вогумила Давизона.) Велики тај глумац жњео је златну жетву своју на позорници градског позоришта у Њујорку, где никад тако сјајног доба не беше, као у тај мах. Три пут преко сваке недеље биле су просторије дупком пуне, да се није имало да издаје ни једно место за стајање. Једног вечера требало је, да се претставља Рикардо III. Док су пак слушаоци у дворани шчекивати, да отпочну уживати вештину, дотле се иза кулиса збивала сцена једна, која мал не онемогући претставу саму. Бекер, позоришни фризер, послао је по своме момку за Давизона неку туђу бароку. Бекер сам није дошао, јер је имао друга посла. „Ја нећу да играм,“ рече љутито глумац, „ја нећу да играм.“ Бадава приклињаше управитељ Хамап: без праве бароке био је Рикардо немогућ. Бекер је становао далеко иза вароши, с оне стране Идзона, тако, да се ствар није могла поправити.

Већ је прошло време, кад је требала претстава почети, нестриљива је публика викала, а Хамап је очајавао. У томе улети Бекер сав задуван са правом бароком. Приметно је случајно и за времена још код куће, да је померио, те је онако кратак и употребив све саобраћајне прилике јурио да одклони несрећу, коју је слутио. Глумац трагед пак већ је толико озлојеђен био, да је Бекера набуСИТО дочекао, те тако и овога разљутио. Реч по реч, на се завадише. Давизон се толико заборавио, да је већ на Бекера измануо шаком. То је и сувише било за фризера, који је тако исто држао на уметничку част своју. Мишљаше, да се и он смебројати међу артисте, јер не само што је умео да повуче карактерне црте на лицу глумчевом, него је и сам кичицом исправљао на сликама своје мале галерије. „Господице, ви се усуђујете?“ гњевно се Бекер, па зграби Рикардов мач и посуне на глумца. „Ма ко да сте — ја сам то исто што и ви. Дирните ме само, па ћу вам одма сјурити ваш мач у прса.“ Давизон виде, да је јако забасао, па је ћутетки дотеривао бароку; у тим претстава отпоче.

Још се није био са свим умирио, јер кад слуга неумеди ваздан да закопча оклоп Рикарду, који се у бој спремаше, доби он ћушку ону, која беше Бекеру намењена и мораде је трпељиво поднети. Бекер се наскоро затим умири, чим га је Давизон пријатељски предусрео; скакао је од радости, кад је добио из Немачке, камо се велики глумац вратио, његову слику са пријатељским спроводним писмом. Трчао је на све стране, само да разтелали почаст, која му је учињена. Уз то је вазда причао, како је Давизон веледушан и изда-

шан, што је увек показивао према својим друговима бише у мање сретном положају, и према позоришним житељима, који материјално оскудеваху.

(Чувени сликар, Пољак Иван Матејко) велику историчку слику која приказује више епичне битке код Гровевазда. Коло ће бити велико, какво ретко у којој галерији, јер ће на слици борци и војници приказани у природној величини. По општем су мишљењу, који су видели ту слику, биће она један од најбољих дела матејкових.

Различности.

(Весела у Сентомашу), за коју смо јавили, да о три Јерарха давати у корист „црвеноме крсту“ граду, испале сјајно. Женски одбор, који приређивао седу, заслужује сваку похвалу. Били смо у правој забави, одборнице отпириваху дужност своју тако ретко и љубазно, да свакоме госту беше чисто жао оставити рану, где га тако свесрдно предусретоме лепе дојаве. Као што чујемо чист приход износи преко 400 форинти.

(Царица Марија Терезија о оснивању академије знаности.) За владе Марије Терезије покушавах њих, да се оснује академија знаности у Бечу: Голицинскога, Петраш из Олмица, и астроном Хел, који предлагаше, да се приходом од „календарских штемпленица“ мирује трошак. На предлог дворске канцеларије одговори 1778 одговори царица својом руком ово: „Ohne kunte mich resolvirn eine academie des sciences zu Wien zu fangen mit 3 exjesuit und ein zwar wackern professeur der chemie wir wurden lächerlich in der Welt. Was nützlich geschehen sollte mit denen andern Ländern einverstanden werden, nemblich von denen armen Buchführern und Buchbindern ein pausch quantum zu erhalten, das ihnen durch den gewinn auff so weniges herabsetzt und ein monumentum in lium wider erricht, man schreyt so wider die oeffentliche comission. Dis ist das nemblich. Die academie der sciences eher noch wenig fundo ohne die bürger so zu unterstützen ein fond ausmachen nachgebends erst mir ein ordnung plan vorlegen wie dise academie mit frucht und nutze und mit was subject und was objecta tractire.“ Abbé hell finde nicht stark genug, was schlechtere andere schon existirende academies lohnte weder frucht noch kosten noch mühe. И тако се не оствари академија знаности 1784 замоли „ческо друштво знаности“ у Прагу, које постојаше дванаест година, да јој се уступи локалитет. Али дворска комисија нехтеде на то пристати, те јој поручи ту молбеницу. Али на австрискоме предлогу даваше већ Јосиф II. и он одмах заповеди, да се Чешка доста учини.

(На паришкој изложби) даваће се драмска награда страних народа, наравно само ваљана, и то на француском језику.

(Нов планет) Др. Палиса у Поли нашао је 17 нов планет дванаесте величине, нешто северније од лоптице.

„Завичај“ излази сваке недеље. — Претплата се шаље администрацији „Заставе“ и „Завичаја“.

Рукописи пак, који се односе на уређење листа уредништву „Завичаја“.

Цена је листу за непретилатнике „Заставе“: на год. 3 ф. (8 дин.) на по г. 1 ф. 50 нов. (4 д.) на четврт год. 80 нов.

Уређује др. Милан Ђорђевић.

„Српска народна задружна штампарија“ у Новом Саду.